CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

PESEL

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to **E-100**.
Jeżeli tak – przyklej naklejkę.
Jeżeli nie – zgłoś to nauczycielowi.

Egzamin maturalny ***Formuła 2015***

JĘZYK POLSKI

ARKUSZ **1**

Poziom podstawowy
Test

Symbol arkusza
EPOP-P1-**100**-2306

DATA: **1 czerwca 2023 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS TRWANIA: **170 minut**

(łącznie na napisanie testu i wypracowania)

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **20**

WYPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

Uprawnienia zdającego do:

☐ dostosowania zasad oceniania.

Przed rozpoczęciem pracy z arkuszem egzaminacyjnym

1. Sprawdź, czy nauczyciel przekazał Ci **dwa właściwe arkusze egzaminacyjne**, tj. arkusze we **właściwej formule**, z **właściwego przedmiotu** na **właściwym poziomie**, oznaczone 1 i 2 – jeden z testem, drugi z wypracowaniem.
2. Jeżeli przekazano Ci **niewłaściwe** arkusze – natychmiast zgłoś to nauczycielowi. Nie rozrywaj banderol.
3. Jeżeli przekazano Ci **właściwe** arkusze – rozerwij banderole po otrzymaniu takiego polecenia od nauczyciela. Zapoznaj się z instrukcją na stronie 2.

Układ graficzny
© CKE 2022

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy ten arkusz egzaminacyjny (z testem) zawiera 11 stron (zadania 1–11). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Na pierwszej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
3. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Możesz korzystać ze słownika ortograficznego i słownika poprawnej polszczyzny.
8. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

Zadania egzaminacyjne są wydrukowane na następnych stronach.

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstów** i **tylko własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Mirosław Bańko

Czy wyrazy giną?

Czy rzeczywiście utrwalenie w tekstach – na piśmie lub w formie dźwiękowej – daje wyrazom nieśmiertelność? W pewnym sensie tak, gdyż wyrazy utrwalone, nawet gdy ulegną zapomnieniu, mogą zostać przywołane i na nowo włączone w obieg społeczny. Wyrazy na pozór martwe mogą też ożyć pod piórem pisarzy i poetów (np. niektórym archaizmom drugą młodość zapewniła twórczość Henryka Sienkiewicza). Tym bardziej nie są martwe wyrazy, które żyją jeszcze w czyjejś pamięci, choćby tylko w najstarszym pokoleniu lub w języku jakiegoś regionu.

Na swój sposób żywe są też wyrazy nieużywane dziś, ale trwające wciąż w formach pochodnych i związkach frazeologicznych, np. dawne słowo *reż* ‘żyto’, które można rozpoznać w pochodnym rzeczowniku *rżysko*, i dawny *rozpuk* ‘rozpęknięcie się’, obecny w pochodnym zwrocie *śmiać się do rozpuku*.

Starając się uściślić pytanie zadane wyżej, powinniśmy zajrzeć do publikacji fachowych, które zamiast o „wyrazach ginących” mówią o archaizmach. Choć definicje tych ostatnich też nie są wolne od niejasności, pozwalają jednak oddzielić wyrazy, które do przeszłości należą ze względu na swoją formę (np. *białogłowa* ‘kobieta’) lub dawne znaczenie przypisane wciąż żywej formie (np. *szczyt* ‘tarcza’), od wyrazów mających tylko dawny desygnat[1] (np. *podkomorzy*).

Wyrazy żyją w naszej pamięci (co nie znaczy, że u każdej osoby jednakowo), a tym samym żyją w języku. Należą do niego, zwłaszcza jeśli słownictwo traktować jako zbiorową pamięć, rodzaj skarbca, w którym pokolenia umieszczają swój dorobek. Funkcję tę szczególnie dobrze pełnią popularne cytaty, skrzydlate słowa[2], przysłowia i utarte związki frazeologiczne, przechowujące niejeden archaizm, np. *A niechaj narodowie wżdy postronni znają*[3], *Mądrej głowie dość dwie słowie*, a także *rej wodzić*, *śliczny jak malowanie* (od dawnego *malowanie* ‘obraz’) i inne. Podobną rolę odgrywają całe teksty odtwarzane z pamięci, np. wiersze, pieśni i piosenki, a także modlitwy.

Kto wie jednak, czy nie trafniej byłoby traktować słownictwo bardziej prozaicznie: nie jako skarbiec, lecz jako osadnik[4], w którym zbiera się wszystko, co w danym języku zostało nazwane i utrwalone – w pamięci lub na piśmie. Warstwa po warstwie osadzają się w nim nasze przeżycia i przemyślenia, doświadczenia i dokonania, fascynacje, fantazje i fobie. Dzieje się tak niezależnie od naszej woli i od tego, jaka będzie ich wartość dla przyszłych pokoleń. Jedno jest pewne: dla badaczy języka te warstwy osadzone w postaci słów używanych przez kolejne generacje są nie mniej cenne niż warstwy osadnicze dla archeologów.

Na podstawie: Mirosław Bańko, *Wyrazy nie giną, wyrazy odchodzą w niepamięć*, [w:] *Język (w) transformacji – transformacja w języku*, pod red. naukową Agnieszki Frączek, Anny Just, Warszawa 2019.

[1] Desygnat – przedmiot, osoba lub zjawisko, do których odnosi się dana nazwa.

[2] Skrzydlate słowa – znane i często przytaczane wypowiedzi, których autorstwo lub okoliczności powstania można ustalić.

[3] *A niechaj narodowie wżdy postronni znają* – pełny cytat brzmi: *A niechaj narodowie wżdy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają*. Autorem tych słów jest Mikołaj Rej.
[4] Osadnik – sztuczny zbiornik wodny, w którym następuje oczyszczanie wody przez osiadanie zanieczyszczeń na jego dnie.

Zadanie 1. (0–2)

Na podstawie tekstu Mirosława Bańki sformułuj dwa argumenty potwierdzające, że wyrazy nieużywane współcześnie *żyją w naszej pamięci* […]*, a tym samym żyją w języku.*

Argument 1.: .....

.....

.....

Argument 2.: .....

.....

.....

Zadanie 2. (0–2)

Mirosław Bańko określa w tekście słownictwo jako *skarbiec* oraz jako *osadnik*. Na podstawie tekstu wyjaśnij znaczenie tych metaforycznych określeń.

Skarbiec: .....

.....

.....

Osadnik: .....

.....

.....

Zadanie 3. (0–1)

Jaką funkcję w 1. akapicie tekstu Mirosława Bańki pełni odwołanie do twórczości Henryka Sienkiewicza? Wybierz i zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Stanowi wprowadzenie polemiki.
B. Stanowi apel o czytanie literatury.
C. Stanowi zaproszenie odbiorcy do dyskusji.
D. Stanowi zilustrowanie argumentu przykładem.

Zadanie 4. (0–3)

Przeczytaj poniższy fragment utworu literackiego.

Słynie szeroko w Litwie Dobrzyński zaścianek
Męstwem swoich szlachciców, pięknością szlachcianek.
Niegdyś możny i ludny; bo gdy król Jan Trzeci
Obwołał pospolite ruszenie przez wici,
Chorąży województwa z samego Dobrzyna
Przywiódł mu sześćset zbrojnej szlachty. Dziś rodzina
Zmniejszona, zubożała; dawniej w pańskich dworach
Lub wojsku, na zajazdach, sejmikowych zborach
Zwykli byli Dobrzyńscy żyć o łatwym chlebie.
Teraz zmuszeni sami pracować na siebie
Jako zaciężne chłopstwo! Tylko że siermięgi
Nie noszą, lecz kapoty białe w czarne pręgi,
A w niedzielę kontusze. Strój także szlachcianek
Najuboższych różni się od chłopskich katanek:
Zwykle chodzą w drylichach albo perkaliczkach,
Bydło pasą nie w łapciach z kory, lecz w trzewiczkach,
I żną zboże, a nawet przędą – w rękawiczkach.

4.1. Podaj autora i tytuł utworu, z którego pochodzi zacytowany fragment.

Autor: .....

Tytuł: .....

4.2. Wyjaśnij znaczenie wyrazu *zaścianek* w kontekście całego utworu, z którego pochodzi fragment, oraz podaj współczesne znaczenie tego słowa.

Znaczenie w utworze: .....

.....

.....

Znaczenie współczesne: .....

.....

.....

Zadanie 5. (0–1)

Z tekstu Mirosława Bańki wypisz synonim wyrazu *generacje*.

.....

Tekst 2.

Władysław Tatarkiewicz
O szczęściu

Jak można osiągnąć szczęście? Pomiędzy teoriami odpowiadającymi na to pytanie jedna powiada, że najpewniej można je osiągnąć, wyrzekłszy się tego, co w życiu najponętniejsze: przyjemności, ambicji, dóbr zewnętrznych. Najszczególniejsze jest to, że ta szczególna teoria nie jest odosobnionym pomysłem, lecz bywała głoszona przez mędrców różnych czasów i ludów. Natomiast szerokie rzesze uważają ją za wierutny fałsz. Chciałyby bowiem szczęścia, które się dostaje szczęśliwym trafem, bez wysiłku. Mędrcy zaś, szukając sposobów na szczęście, wiedzą, że na traf nie ma sposobów.

Rozbieżność w poglądach na szczęście jest wielka. Jedni np. widzą szczęście we władzy, inni w życiu z dala od ludzi; jedni w majątku, inni w wyrzeczeniu się dóbr doczesnych. Ale ta rozbieżność dotyczy nie pojęcia szczęścia, lecz teorii, jak je znaleźć. Ci, co znajdują szczęście we władzy lub w gromadzeniu bogactw, mają inną teorię szczęścia, inny pogląd na sposób osiągania go niż ci, co znajdują je w klasztorze, ale nie znaczy to, by mieli różne pojęcia szczęścia; tak samo rozumieją je jako zadowolenie z życia, a tylko w czym innym dopatrują się przyczyn tego zadowolenia.

Nie tylko jednostki, ale całe społeczeństwa i epoki mają swe teorie szczęścia, które zlewają się im z pojęciem szczęścia i zwężają to pojęcie. Szczególnie rozpowszechniona, zwłaszcza w pewnych okresach i klasach społecznych, jest ta, że szczęście polega na dobrych warunkach życia, spokoju, beztrosce, a do tego potrzebna jest przede wszystkim zamożność i zdrowie. Teoria ta była charakterystyczna zwłaszcza dla XIX wieku: wtedy przeciętny Europejczyk tak rozumiał szczęście, było to normalne, zwykłe rozumienie. Szczęście znaczyło i wówczas tyle, co zadowolenie z życia, ale zdawało się, że nie ma zadowolenia z życia bez zamożności, zdrowia i spokoju. Kto żył w dobrobycie i beztrosce, uchodził za szczęśliwego. Ale mógł powiedzieć sobie, jak w wierszu Fredry: „Jakżem nieszczęśliwy, że jestem szczęśliwy". Bo nie każdego dobrobyt i beztroska naprawdę uszczęśliwiały. Mogły właśnie unieszczęśliwiać kogoś te rzeczy, które mu dawały opinię szczęśliwego. Nie jest niezbędne, by szczęście każdego było takie, jakie sobie ogół wyobraża: niektórzy ludzie znajdują je właśnie w niepokoju, wysiłku, walce; ich szczęście nie jest sielankowym szczęściem spokoju i dobrobytu, lecz dramatycznym szczęściem w napięciu, niebezpieczeństwie i ryzyku. Oni szczęścia właśnie w spokoju nie znajdą.

Nie może bowiem zaznać szczęścia, kto nie zaznał przeciwności: to jest odwieczne przekonanie myślicieli. Dali mu wyraz Grek Demokryt[1], Rzymianin Seneka[2], w średniowieczu liczni scholastycy[3], a potem nowożytni pisarze i moraliści. Seneka twierdził nawet skrajnie, że ten, kto niepowodzeń nie zaznał, jest człowiekiem najnieszczęśliwszym. Do tej serii poglądów należy też myśl Stendhala[4]: „Cała pociecha w tym, że nie można posiadać wszystkiego naraz". Bo to jest rzecz istotna: szczęście zależy nie tylko od warunków życia, ale także, i bodaj więcej, od reakcji na nie człowieka.

Na podstawie: Władysław Tatarkiewicz, *O szczęściu,* Warszawa 1990.

[1] Demokryt – uczony starożytny, myśliciel i podróżnik.
[2] Seneka Młodszy – starożytny retor, pisarz, poeta, filozof.
[3] Scholastycy – średniowieczni filozofowie dążący do rozumowego udowodnienia dogmatów wiary.
[4] Stendhal (1783–1842) – francuski pisarz.

Zadanie 6. (0–2)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do tekstu Władysława Tatarkiewicza. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z 2. akapitu tekstu wynika, że teoria szczęścia oznacza pogląd na to, jakimi środkami można osiągnąć szczęście.	**P**	**F**
2.	Próby określenia, jak osiągnąć szczęście, podejmowano w różnych okresach historycznych.	**P**	**F**
3.	Autor tekstu przekonuje, że dobre warunki życia to jedyna recepta na szczęście.	**P**	**F**

Zadanie 7. (0–1)

Na podstawie 3. akapitu tekstu Władysława Tatarkiewicza wyjaśnij sens stwierdzenia: *Jakżem nieszczęśliwy, że jestem szczęśliwy.*

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (0–2)

Przeczytaj poniższy fragment *Dziadów* cz. II Adama Mickiewicza.

Kto nie doznał goryczy ni razu,
Ten nie dozna słodyczy w niebie.

Rozstrzygnij, czy myśl zawarta w zacytowanym fragmencie *Dziadów* cz. II jest zgodna z przekonaniami myślicieli, o których mowa w ostatnim akapicie tekstu Władysława Tatarkiewicza. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do całego utworu Adama Mickiewicza oraz do tekstu Władysława Tatarkiewicza.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 9. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz i zaznacz właściwą odpowiedź.

We fragmencie tekstu Władysława Tatarkiewicza *Teoria ta była charakterystyczna zwłaszcza dla XIX wieku* […] dominuje funkcja

A. informatywna.
B. impresywna.
C. ekspresywna.
D. poetycka.

Zadanie 10. (0–2)

Spośród podanych określeń wybierz trzy, które charakteryzują język tekstu Władysława Tatarkiewicza. Zaznacz właściwe odpowiedzi.

A. przytaczanie cytatów
B. używanie wykrzykników
C. liczne terminy naukowe
D. słownictwo wartościujące
E. stosowanie zdań złożonych

Zadanie 11. jest wydrukowane na następnej stronie.

Zadanie 11. (0–3)

Napisz streszczenie tekstu Władysława Tatarkiewicza *O szczęściu,* liczące 40–60 wyrazów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BRUDNOPIS *(nie podlega ocenie)*

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015